

I. Politiek geschiedenis - Histoire politique

MONIKA TRIEST & GUIDO VAN POUCKE

Het grote taboe na de Grote Oorlog. De Belgische staat versus de adellijke familie Arenberg

Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2013, 208 p.

De titel van dit boek suggereert dat het sekwester op de Belgische bezittingen van de familie Arenberg jarenlang taboe was. Men vraagt zich af waarop deze bewering steunt. Van meet af aan werd het sekwester in de media uitvoerig becommentarieerd. In 1922 al verscheen er een eerste studie over dit thema (Maurice De Wée en Albert Houtart, *Le Séquestre et la liquidation des biens allemands en Belgique. Loi du 17 novembre 1921*). Misschien alluderen de auteurs op het feit dat de inventarisatie van dit archieffonds eerst recent werd afgewerkt. Maar het fonds zelf was al eerder toegankelijk.

Centraal in dit boek staat de vraag naar de nationaliteit van de hertogelijke familie. Indien de familie Arenberg de Duitse nationaliteit had – zoals de Belgische overheid vooropstelde – vielen hun Belgische bezittingen onder het sekwester dat na de Eerste Wereldoorlog op alle “vijandelijke” goederen werd gelegd. Tien jaar lang zou deze vraag het voorwerp uitmaken van gerechtelijke procedures. In het akkoord dat in 1929 tussen Duitsland en België werd gesloten, was bepaald dat de nog niet verkochte goederen aan de familie zouden worden teruggegeven. Toch duurde het tot 1945 vooraleer de laatste betwistingen waren geregeld (p. 46).

Met verbazing stelt de lezer vast dat de problematiek van het sekwester in dit boek

nergens systematisch behandeld wordt. Eerst op p. 98 wordt de wet van 1921 op het sekwester bondig omschreven. Over dit fenomeen bestaat er nochtans een overvloedige juridische en historische literatuur. Even confuus is de wijze waarop de vraag naar de nationaliteit van de verschillende familieleden wordt behandeld. Het blijft bij een opsomming van tegenstrijdige standpunten, zonder duidelijke conclusies (p. 102 e.v.)

De auteurs alluderen onder meer op een “zestig pagina lange, stevig onderbouwde juridische nota”, waarin hertog Englebert-Marie de argumenten van de Belgische Staat betwist en weerlegt. De auteurs noemen dit “een bijzonder interessant document, dat de visie van beide partijen weergeeft en de wettelijke grondslagen waarop die gebaseerd zijn aanhaalt”. Ondanks het belang van dat document citeren zij slechts een twintigtal lijntjes uit het besluit (p. 73). Slechts voor twee familieleden (Pauline, overleden in 1921, en Julie, overleden in 1919) wordt iets uitvoeriger op de juridische argumentatie ingegaan (p. 62 e.v.).

Even oppervlakkig blijft de behandeling van het familievermogen. Ook hier wordt weinig of niet ingegaan op de bijzonder waardevolle archivalia over de samenstelling van het familiaal vermogen (en van het hertogelijk personeel). De lezer moet het stellen met vluchtige uitspraken, zoals de vermelding dat er voor de weduwe van prins Charles (overleden in 1896) een inventaris werd opgesteld van meerdere tientallen bladzijden “met goederen zoals meubelen, kunstwerken, juwelen, linnen, goud en zilverwerk, porselein, tapijten, wijn en zelfs een auto, met een totaal geschat bedrag van ca. één miljoen

Duitse mark". Het is duidelijk dat de auteurs geen kenners zijn, zodat de kunstwaarde van de vermelde goederen onbesproken blijft.

Treffend voor het verwarrend betoog van de auteurs is de behandeling van het lot van het kasteel van Heverlee. Op p. 15 lezen we dat de hertog dit kasteel in 1918 "bestemde voor de universiteit van Leuven". Op p. 45-46 wordt gezegd dat de hertog in 1916 het kasteel wilde schenken aan de universiteit, maar dat "kardinaal Mercier van Mechelen zich daartegen verzette". Op p. 55 vernemen we dat de regering in 1921 debatteert over de vraag of de hertogelijke gift van het kasteel aan de universiteit moet worden gerespecteerd. Blijkbaar maakte het kasteel toen deel uit van het sekwester. Op p. 95 wordt verwezen naar een bericht uit de krant *Le Soir*, waarin gemeld wordt dat de hertog zijn kasteel kort voor de wapenstilstand aan de universiteit had geschonken. Eerst op p. 157 kondigen de auteurs met veel poeha een "rechtzetting van de verhalen rond het Arenbergkasteel" aan. In feite werd het kasteel op 1925 door de Belgische overheid aan de universiteit verkocht. Over de intenties van de hertog wordt met geen woord meer gerept.

Erg erger nog zijn de misvattingen bij de raadpleging van de bronnen. Voor de auteurs betekent de uitspraak van hertog Engelbert-Marie "*mon conseil doit être le point central de mes affaires*" dat het woord van de hertog heilig was. Maar met "*mon conseil*" wordt hier uiteraard niet de mening van de hertog bedoeld, wel van de hertogelijke Raad. Dit is het tegendeel van de autocratische ingesteldheid, die aan de hertog wordt toegeschreven. Overigens moet de hertogelijke zorg voor het beheer van het familiaal vermogen eerder als een kwaliteit dan als

een gebrek beschouwd worden. Het druist in tegen het cliché dat grote aristocraten zich niet over het beheer van hun domeinen bekommerden en dit aan hun medewerkers overlieten.

Sommige interpretaties komen ook erg naïef over. Zo de hypothese dat een tussenkomst van baron de Mevius in de Senaat ten gunste van de familie Arenberg beïnvloed zou zijn door zijn huwelijk met Isabelle de Lalaing, van wie een verre voorouder in de zestiende eeuw met de familie Arenberg een huwelijk had gesloten (p. 49-50).

De manier waarop de goederen onder sekwester door de Belgische overheid werden beheerd, wordt verduidelijkt door de behandeling van de poldergronden in het Waasland (Hedwigepolder en Prosperpolder, met een oppervlakte van ca. vijfhonderd hectare). De *casestudy* over de poldergronden behoort tot het beste wat dit boek te bieden heeft. Hier worden nuttige vergelijkingen gemaakt met het verleden en komt het hertogelijk personeelsbeleid goed uit de verf, al blijft de uiteenzetting tot een bespreking van individuele gevallen beperkt. Het hertogelijk loon- en pensioenbeleid was gepersonaliseerd in functie van inzet en anciënniteit, en was veel milder dan in de jaren van het sekwester.

In zijn geheel blijft dit een teleurstellend boek, dat geen duidelijke samenhang vertoont, een trefwoordenlijst mist, de aangehaalde thema's niet grondig behandelt, de geconsulteerde documenten niet kadert in de beschikbare literatuur en de leemten in het bronnenmateriaal niet aanvult. Zo worden alleen de krantenknipsels aangehaald die te vinden zijn in het hertogelijk archief.

Nederlandstalige kranten zijn er slechts sporadisch aanwezig, maar de auteurs beschouwen “een zoektocht buiten de Arenbergarchieven (als) een onmogelijke opgave” (p. 95). Bovenal ontbreekt een duidelijk besluit. De meningsverschillen tussen de familie en de ambtenaren van het sekwester, tussen de advocaten van de hertog en de Belgische Staat worden naast elkaar geplaatst zonder enige duiding. Na de lectuur van dit boek weet de lezer niet of het sekwester over de Arenberggoederen terecht was of niet, en evenmin of het beheer van de gesekwestreerde goederen al dan niet correct verliep.

Paul Janssens